

Toneellezen

Toneelteksten lezen is een uitstekende manier om aandacht aan leestechniek, -begrip en -beleving te besteden. Want als je een tekst wilt spelen, moet je die eerst kunnen lezen, begrijpen, interpreteren.

De series *En... Actie!* (ThiemeMeulenhoff) en *Toneellezen* (Zwijsen) zijn een schot in de roos. Ook is er een serie die heel dicht tegen het toneellezen aan zit: *Strips voor beginnende lezers* (Zwijsen).

En... Actie!

De serie *En... Actie!* bestaat uit vijf titels, die in viervoud met handleiding kunnen worden besteld. Voor groep 4 t/m 8 is er één titel

waarin vier rollen voorkomen, met steeds een tekst op een ander AVI-niveau. Zo kunnen vier leerlingen samen de toneeltekst lezen. Vanaf groep 6 staan er ook regieaanwijzingen in de tekst met betrekking tot de manier van lezen. In de handleiding staan ook dramaopdrachten. De verhalen zijn geschreven door Miriam Oldenhaven en Arend van Dam.

Toneellezen

De nieuwe serie *Toneellezen* start met vier titels: *Hier waak ik* (Chris Winsemius met tekeningen van Claudia Verhelst), *Sam in actie* (Tamara Bos met tekeningen van Héléne Jorna), *Verdwaald in Amsterdam* (Anke Kranendonk met tekeningen van Jenny Bakker) en *De verboden Tuin van Toen* (Monique van der Zanden met tekeningen van Helen van Vliet).

De titels zijn verkrijgbaar op de AVI-niveaus E4, E5, E6 en E7 en kunnen dus in groep 4 t/m 7 worden ingezet.

Eerst worden de personages voorgesteld, het zijn twaalf tot en met twintig verschillende personages. In een inleiding 'Eerst nog even dit' worden tips voor het lezen gegeven, zowel technische tips als informatie over hoe een personage praat. Ieder hoofdstuk begint met een korte inleiding door een verteller en in elk hoofdstuk komen steeds twee personages voor.

Strips voor beginnende lezers

De serie *Strips voor beginnende lezers* zit heel dicht tegen het toneellezen aan. Vanwege het gebruik van spreekwolkjes of tekstballonnen in afwisseling met een beschrijvende tekst is het eenvoudig om het toneellezen op deze boeken toe te passen. De teksten zijn voor een verteller en voor de personages (AVI start t/m M4).

De voorbeelduitwerking is gekoppeld aan het boek *Hier waak ik!* (AVI E4). Dit verhaal gaat over Flip die graag een hond wil,

maar zijn moeder wil dat niet. Per ongeluk krijgt Flip toch een hond. Wat moet hij ermee als die hond niet van hem is?

Inleven

Toneellezen vraagt om inleving in de personages. Hoe meer informatie je krijgt over een personage, des te beter kun je je inleven in de rol. Hoe ziet een personage eruit: wat voor kleding draagt hij? Hoe zit zijn haar? Wat is zijn houding en gezichtsuitdrukking?

Flip uit *Hier waak ik!* heeft een opvallende, groene broek aan, gymshoenen, een rode trui met witte strepen en een groen honkbalpetje. Zijn moeder ('Mam') draagt een bloementrui, een blauwe broek en rode schoenen.

Wat kom je tijdens het lezen over de aard van een personage te weten: type, karakter, gedrag, taalgebruik? Over Flip staat vermeld: 'Volgens mij ben ik heel gewoon.' Bij mam staat: 'Jammer dat ze niet tegen honden kan.' Bij de vrouw met het hoedje lezen we: 'Het ene moment doet ze heel aardig. En het volgende moment doet ze heel verontwaardigd.'

Hoe is de verhouding tussen de personages? Wie zijn de helpers van de hoofdperson, wie de tegenspelers of de helpers daarvan? In de inleiding op ieder hoofdstuk vertelt Flip hoe hij tegen de andere personages aan kijkt. 'Ik ga iets vragen aan de buurman. Dat is best eng, want ik ken hem niet. Ik heb geen idee of hij aardig is. Maar mijn vraag is belangrijk, dus als hij knorrig doet, trek ik me daar niks van aan.'

Tekstbeheersing

Toneelspelen vraagt ook om een goede tekstbeheersing. Hoewel kinderen vaak niet gemotiveerd zijn om een tekst nog een keer te lezen, vraagt toneellezen er juist wel om de tekst vaker te lezen, om deze uiteindelijk te kunnen spelen. En voor het spelen kan er zelfs een beroep op souffleurs/regisseurs gedaan worden. Een regisseur zorgt voor een goede uitvoering van het stuk: met inleving en op een natuurlijke manier spelen, zorgen voor rekvisieten en decor. Een souf-

fleur moet de tekst ook goed kennen en op het juiste moment de zin voorzeggen als de acteur hapert. Toneellezen heeft dus tot doel om teksttoneel te kunnen spelen. Op deze manier worden verschillende lees- en spreekvaardigheden met elkaar verbonden.

Werkwijze

Het boek *Hier waak ik!* bestaat uit twintig korte hoofdstukken. Per hoofdstuk zijn er twee rollen. De leerkracht leidt het boek in (titel, soort boek, hoofdstuk) en licht de werkwijze toe. Vier kinderen (twee spelers en twee souffleurs) lezen een hoofdstuk en bespreken de personages. Daarna wordt de tekst droog (alleen technisch) gelezen. De tekst wordt vervolgens door de souffleurs met begrip voorgelezen: gebruik van klemtoon, leestekens en volume. Hierna lezen de spelers de tekst met beleving: gevoelens, interpretatie, aard van de personages. Dan gaan de spelers staan en lezen op de 'toneelplek' met de tekst in de hand het hoofdstuk. De regisseurs geven regieaanwijzingen: hoe moeten de spelers staan, welke handelingen worden verricht, welke stiltes zijn er nodig? Ten slotte vindt de eerste uitvoering plaats. De tekst wordt uit het hoofd gezegd en de souffleurs ondersteunen daarbij door eerst iedere regel voor te zeggen. Als de tekst goed beheerst wordt, kan er een repetitievoorstelling gegeven worden en treden de souffleurs als regisseurs op. Met z'n vieren bespreken de kinderen welke rekvisieten, welke kledingstukken en welk decor er voor de rollen nodig zijn.

Door kinderen afwisselend de rol van regisseur/souffleur en speler te geven, komen alle tekstvaardigheden aan bod. Als op die manier de twintig hoofdstukken of een selectie daaruit aan de beurt zijn gekomen, kun je het toneelstuk voor de ouders of andere groepen opvoeren. Zo kan toneellezen een brug slaan tussen leesonderwijs en ... de musical in groep 8.

Jos Walta

is adviseur leesbevordering bij Kinderboekwinkel de Boekenberg in Eindhoven (www.boekenberg.nl)